

בצידקתו המוחלטת ובחפזו מכל פגע. האיש שהודה ללא היסוס כי היה אחראי למישלוח מיליוני יהודים אל מחנות המוות — ביוזמו היטב מה קורה שם, ובאיו צור — סבר עד הרגע האחרון כי הוא נהג בסדר גמור. ולא מפני שהיה חדור באמונה עמוקה ברעיון הנאצי — אלא מפני שנהג כפי שלדעתו חייב לנהוג אדם הגון.

מה זה אדם הגון? לפי תפיסה אייכמנית? וזו אדם הגון הוא זה המכלא אחרי הורר אות הרשות החוקית, העושה באמונה את התפקיד המוטל עליו מטעם רשות זו, והי מוכן לשאת בתוצאות מעשיו.

בזאת הגענו, למעשה, למרכז הבעיה כו-לה.

★★★
מאמין-הצורף וביצועיסט

ב כל מי שטרם שדיים בולטים שני טיפוסים עיקריים: טיפוס המאמין-הצורף וטיפוס איש-הביצוע.

המאמין-הצורף הוא אדם המאמין בלב שלם באמונה היסודית של המישטר. כזה הוא הקומוניסט בברית-המועצות, הציוני בישראל, הלאומן הערבי במצרים. כזה היה הנאצי ברייך השלישי. הוא היה חדור אמר נה מושחתת, בלתי-מוסרית, פרברטית — אך אמונה אמיתית בצידקת האידיאל הנאצי.

הטיפוס השני שנהג לגמרי, הוא חוזר על סיסטום המישטר שהוא משרתו — אך בלבד הוא בו לסיסמות, לכל הסיסמות. האידיאל שלו הוא השרות. גאוחו על כושר-הביצוע שלו. לא איכפת לו מה הוא מבצע; זה עניינם של ראשי המישטר. מבחינה אינטלקטית אלו, הוא מוגבל מדי מכדי שיעלה על הדעתו — ולא נשאר לו אלא להוכיח כי הוא מסוגל לבצע את "המישימה" בכשרון עילאי, בהקרבה עצמית, ללא סטייה ימנית או שמאלה.

בישראל נמצאה לטיפוס זה ההגדרה המושלמת, שאין כדוגמתה בכל שפה אחרת: "ביצועיסט".

אילו היה אדולף אייכמן נאצי, אפשר היה לשנוא אותו יותר — ולפחד מפניו פחות. כי הנאצי יכול לפעול רק במ שטר אחר — המישטר הנאצי. ומישטר כזה יכול לקום רק בתנאים מסוימים מאוד, שאינם שכיחים. אמנם אין ערובה שלא יקום מחר מישטר נאצי באחת הארצות — אך הסיכוי לכך עדיין אינו רב.

אולם אייכמן לא היה נאצי, אלא ביצועיסט. על כן הוא תופעה מיוחדת כל כך. כי הביצועיסט יכול להרים את ראשו בכל מישטר, בכל ארץ, בכל מצב. זוהי סכנה כללית, במהדה, מאמית במידה שהם במסקבה ובחשינות, בתלאכים ובקאהיה, בבוץ ובפאריס. אייכמן הודה שלא קרא מעולם את מצע המסלוגה הנאצית. הוא טען כי קרא כמה קטעים מספרו של מנהיגו, אדולף היטלר — אך הדבר מוטל בספק. נאצי אמיתי כמו ויליוס שטרטיכר, הנביא הפרברטי של האנטי-שמיות הפורנוגרפית והרצחנית, עורר בו כוז ולעג. בכל יודיו וודיוותיו, לא היה לו שום הסבר משכנע מדוע הצטרף, בנעוריו, לסיס היה אוסטרי. הוא הגיע אליו במקרה, בעקבות פגישה מיקרית עם ידיד נאצי.

אייכמן האמיתי — אייכמן ההיסטורי — נולד רק כאשר בא לגרמניה. זה היה אחרי שהנאציזם כבר השתלט בגרמניה, והפך לחוק המדינה. במלים אחרות: אייכמן לא עשה מאומה כדי להשליט את הרעיון הנאצי. פעולתו החלה כאשר הנאציזם כבר שלט, כאשר הנאציזם שייב לא היה זקוק לאידיאליסטים פרברטיים, שיפוצצו אסיפות וינאמו בפניות אחרת.

מאחר שהנאציזם לא יבצע את משימותיו בצורה עיוורת, בלתי-נרעעת, "בלי סנטימנטים" הביצועיסט אינו מפר חוק. להיטלר — הוא מבצע את החוק, והיה זועתי כאשר יהיה. אין הוא פושע. הוא משרת מישטר פושע. אין הוא מורד בחברה. הוא כלי-השרת של חברה שנאחזה במחלת-רוח רצחנית.

כזה היה אייכמן — וזה סוד הקאריירה הקודרת של איש זה.

★★★
נאציזם באו והלכו

א לביצועיסטים בכל המדינות יש תכונות עיקריות משותפות. אבי עורך-הדין רוברט סרבאציוס כי מיימך סודי, שלא פורסם עדיין. זוהי יצירה ספרותית, פני ידו של אדולף אייכמן עצמו, שנכתבה בכתב-ידו בבלא.

ביצירה זו מתאר אייכמן פגישה דימויית בינו לבין ריינהארט היידריך, אבי השואה וראש שרות-הבטחון, בשאלו. כדי להגיע אל השאלו עליו לעבור, לפי האגדה היחנית, את הנהר טייכס. רק מעברת אחת שטה בנהר זה, שמימיו המורעלים טורפים כל ספינה אחרת.

בסיפורו, יוקדש מקום נרחב לדמותו של ספן המעברה. אייכמן שואל אותו מה הרגשותיו, כאדם שתפקידו להעביר את הנשמות האימוללות של הנודנים אל השאלו. הספן משיב שלא איכפת לו מה קורה בשאלו — הוא רק ממלא את תפקידו שלו, ביושר פורטם ובאמונה. אין ספק שאייכמן רואה את עצמו בדמותו של ספן זה. תפקידו היה לדאוג שכל יהודי אירופה יגיע אל מנות-המוות. לא היה איכפת לו מדוע, וגם לא היה איכפת לו מה קורה להם במחנות. זה היה עניינו של השלטון המוסמך, שנבחר כחוק על-ידי העם הגרמני. תפקידו שלו היה רק לבצע את ציון השלטי, ביושר ובאמונה, כמיטב כשרונו, כפי שהוא עצמו הגדיר זאת: לא כבורג במכונה, לא ככסיל חסר-יוזמה, אלא תוך הפעלת מיטב יוזמתו שלו, כדי להגשים את רצון המישטר באופן מכסימלי.

אילו אמרו לאייכמן להשמיד עבריים, או להדביר חידקים, היה עושה זאת באותם התלהבות והכשרון. אילו אמרו לו להשמיד את אייבי המעמ, או את הקולאקים, או את הקומוניסטים, או את סוכניו של עבד אל-נאצר, או את הכושים — לגביו היה הדבר היינו הך.

התובעים והשופטים בירושלים גינו את אייכמן על כי לא הסתפק במילוי הפקודות המפורשות, אלא הגשים את רוח הפקודות גם תוך הריגה מהיקפן, תוך התעלמות מכל הסיגים שהוטלו עליו. טענה זו מבוססת על איהבנה גמורה של אישי הביצועיסט. הביצועיסט חותר תמיד למכסימום הקיצוני של הביצוע, גם מעבר לפקודה המסויימת. הוא שואף תמיד לשכלל את האמצעים, להחיש את הקצב, להרחיב את ההיקף — יהיה זה מיבצע

ליזה, ציורו המפורסם של ליאונארדו דה וינצ'י, נסתבר כי לא טעה זהו אותו החייד. בעמודים אלה מנסה אורי אבנרי לברר את אומי נס היה לאדולף אייכמן יסוד לחייד חידן זה ברגעיו האחרונים.

לחיסול גייס-חמישי או פעולת-תגמול בגבול, חוק לצימצום חרות-האזרח או פעולת-ראויה תצטולתית. בכל מקום, בכל מישטר. בעיני עצמו, היה אייכמן צדיק הדור. הוא לא נגב אף לא פרוטה אחת לכיסו הפרטי — אף שיכול היה לגבות מן היהודים שוחז של מיליונים. הוא לא העביר פרוטה לבנק בשחייק, כפי שעשו רוב המנהיגים הנאציים. הוא לא עבר בעוד מועד למחנה אחר, כמו הנס גלובקה. הוא לא הצטייד בניירות מזויפים, לעת מצוא, כמו בורמן. הוא לא ניהל אינטריגות, כמו כל הגדולים הנאציים. הוא לא דאג מראש לאליבי, כמו קורט בכר, החי לו כיום חיי מיליונר בגרמניה. הוא רק ביצע, במסירות ובכיסרון, את המשימות שקבע המישטר.

★★★
"אני מוכן!"

מי שמוכש לפענח את תעלומת רגעיו האחרונים של אדולף אייכמן — הנה הפתרון. הוא פשוט בתכלית הפשטות.

אייכמן לא היה זקוק לתנהומים מפי הכומר, לתחנונים בפני יושי, לסעד של חברית החזקה — כי מצפנו היה טהור לגמרי. "האמתני באלוהים בחיי, וכמאמין באלוהים אני מת".

הוא קרא: "תחי גרמניה, תחי ארגנטנה, תחי אוסטריה — שלוש המדינות שהייתי קשור אליהן ביותר ושלא אשכחן". זאת איננה, אפילו, סיגיה לאומנית מפורזת. פשוט מילת פרידה של אדם החושב את עצמו לפאטריסט.

היא היה פילוסופי: "ובכן, רבותי, עוד מעט נתראה כולנו. זה גורלו של אדם." הוא סירב להסתיר את פניו במסכה שחורה. לשם מה? לא זו בלבד שלא פחד, אלא שסבר גם כי אין לו מה להסתיר.

הוא לא גילה שום סימנים של שינאה כלפי הסוהרים והתליינים. הוא לא רגז על החיפזון הקיצוני של ביצוע פסקי-דין, שעות מעטות בלבד אחרי דחית בקשת-החנינה על-ידי הנשיא. כביצועיסט, בודאי העריך וריווחו זו של הביצועיסטים הישראליים, שנתגלה בעת החסיפה ובעת התלייה, מושגים כמו "מהירות הבזק", "פעולה מוחצת כמו מהלומה" ("Schlagartig") היו תמיד חביבים במיוחד על אייכמן ומנחיגו.

את "אני מאמין" שלו השמיע בעת שטבעת-החנק הושמה על צווארו: "היה עלי לצייט לחוקי-המלחמה ולדגל. אני מוכן".

כך מת האיש בקומה זקופה, ללא פחדנות, בהיותו משוכנע לחלוטין כי נעשה לו עוול משהו, וכי הופכים אותו לשעיר-לעזאזל עבור עוונותיהם של אחרים. תחת להעניש את ראשי-המישטר, שקבעו את המשימות, מענישים את אנשי-הביצוע.

במישור המוסרי, היה אייכמן מיפלת. במישור הפסיכולוגי, היה אדם מופרע מאוד — כי רק אדם מופרע מאוד מסוגל לנתק את פעולתו מכל רגש אישי ואנושי, כפי שעושה הביצועיסט המצטיין.

במישור הציבורי, היה אייכמן נציגה של סכנה שהיא גדולה הרבה יותר מן הסכנה הנאצית — הסכנה הביצועיסטית.

עובדה טראגית היא כי מנהיג משפט אייכמן לא הבינו אף לא לרגע נגד מי ונגד מה הם נקראים לחלום. המשפט נוהל באופן שיגרתי, לא חידש מאומה ולא יצר מאומה. בסך הכל היה משפט אייכמן חזרה שיגרתי על משפטי גירנברג, תוך שימת הדגש על פבלות היהודים. המיטמכים נלקחו מארכיוני גירנברג, וכן התביעה אף הוא נלכח משם.

כיום, כשאנו מביטים אחורה ממרחק מסויים, כבר ברור כי היה זה, בסך הכל, משפט בנאלי, עם כל המתח הדרמאטי שבו. השפעתו על העולם הייתה אפסית. פסקי-הדין, הראשון והשני, ואף התלייה, לא עוררו שום עניין אפילו בגרמניה עצמה. העוברים-והשבים ברחוב בית הסתכלו בקושי בכותרות שברו מאורעות אלה.

השאלה היא: האם יכול היה המשפט להיות אחרת? האם יכול היה לעורר הד עולמי אמיתי? האם יכול היה לשנות את התודעה העולמית?

סבורני שכן: אילו היה ניתן למשפט כיוון אחר לגמרי, אילו היו מעצבים לו איפי שונה, אילו לא היו דנים רק את לבלר ההשמדה, אלא את הטיפוס של הביצועיסט.

אילו השכילה התביעה להגדיר הפירוש נגד מה היא לוחמת; אילו חשפה את איפיו הבלתי-אנושי והבלתי-מוסרי של הביצועיסט; אילו קרעה את המסכה מעל המוסר הביצועיסטי הכוזב של "האיש הממלא את המשימה המוטלת עליו"; אילו עירטלה את הפרזנות היסודית, את חוסר-הגבריות, של הגישה הביצועיסטית; אילו לא חששה לגבש מוסר אנושי ביצועיסטי כלי-עלמה, בעל משמעות במציאות של כל מדינה — וגם במדינת ישראל עצמה.

מפני שדבר זה לא נעשה — חלק המשפט כנסנסיה עתונאית של רגע, ונשכח לחלוטין תוך שבועות נעטים, אילו לא היה. אפילו בישראל.

מאותה סיבה — לא נפגעה דמותו של אייכמן בעיני ההמונים בעולם. להיפך, אייכמן הצלח ברעיו האחרונים לעורר כבוד אל הראית את עצמו כגיבור הוולך בעיניים פקוחות לקראת המחמת, הודע "למות כמו גבר". השבוע גילה לי אב ישראלי מודאג, שהוא הושג פני יהיה רושם זה הדבר היחיד שיוזכר על-ידי בניו מכל פרשת אייכמן.

אייכמן עצמו היה איש קטן מדי מכדי להבין בעייה זאת. אך הוא היה אדם ערמומי. ייתכן שחש בלבו כי לא נוצח, כי השקפת-עולמו לא הותקפה ולא נהרסה במשפט. על כן חש את עצמו כמנצח. על כן חייד, ברגעיו האחרונים, את חיובו המסויים.

חייד מסויים

בשעה שעבר על תמונות משפט אייכמן, נתקל כתב העולם הזה בתמונה זו. היא הזכירה לו משהו. כאשר שם את התצלום ליד תמונתה של המונה

היכולים להיות יעדים שונים. היעד שלו הוא נתון — ולא נשאר לו אלא להוכיח כי הוא מסוגל לבצע את "המישימה" בכשרון עילאי, בהקרבה עצמית, ללא סטייה ימנית או שמאלה.

בישראל נמצאה לטיפוס זה ההגדרה המושלמת, שאין כדוגמתה בכל שפה אחרת: "ביצועיסט".

אילו היה אדולף אייכמן נאצי, אפשר היה לשנוא אותו יותר — ולפחד מפניו פחות. כי הנאצי יכול לפעול רק במ שטר אחר — המישטר הנאצי. ומישטר כזה יכול לקום רק בתנאים מסוימים מאוד, שאינם שכיחים. אמנם אין ערובה שלא יקום מחר מישטר נאצי באחת הארצות — אך הסיכוי לכך עדיין אינו רב.

אולם אייכמן לא היה נאצי, אלא ביצועיסט. על כן הוא תופעה מיוחדת כל כך. כי הביצועיסט יכול להרים את ראשו בכל מישטר, בכל ארץ, בכל מצב. זוהי סכנה כללית, במהדה, מאמית במידה שהם במסקבה ובחשינות, בתלאכים ובקאהיה, בבוץ ובפאריס. אייכמן הודה שלא קרא מעולם את מצע המסלוגה הנאצית. הוא טען כי קרא כמה קטעים מספרו של מנהיגו, אדולף היטלר — אך הדבר מוטל בספק. נאצי אמיתי כמו ויליוס שטרטיכר, הנביא הפרברטי של האנטי-שמיות הפורנוגרפית והרצחנית, עורר בו כוז ולעג. בכל יודיו וודיוותיו, לא היה לו שום הסבר משכנע מדוע הצטרף, בנעוריו, לסיס היה אוסטרי. הוא הגיע אליו במקרה, בעקבות פגישה מיקרית עם ידיד נאצי.

אייכמן האמיתי — אייכמן ההיסטורי — נולד רק כאשר בא לגרמניה. זה היה אחרי שהנאציזם כבר השתלט בגרמניה, והפך לחוק המדינה. במלים אחרות: אייכמן לא עשה מאומה כדי להשליט את הרעיון הנאצי. פעולתו החלה כאשר הנאציזם כבר שלט, כאשר הנאציזם שייב לא היה זקוק לאידיאליסטים פרברטיים, שיפוצצו אסיפות וינאמו בפניות אחרת.

★★★
פגישה עם היידריך

נאציזם באו והלכו (לפי טעה). אנשי הביצוע נשארו. הם שונים בכל מדינה — אך לביצועיסטים בכל המדינות יש תכונות עיקריות משותפות. אבי עורך-הדין רוברט סרבאציוס כי מיימך סודי, שלא פורסם עדיין. זוהי יצירה ספרותית, פני ידו של אדולף אייכמן עצמו, שנכתבה בכתב-ידו בבלא.

ביצירה זו מתאר אייכמן פגישה דימויית בינו לבין ריינהארט היידריך, אבי השואה וראש שרות-הבטחון, בשאלו. כדי להגיע אל השאלו עליו לעבור, לפי האגדה היחנית, את הנהר טייכס. רק מעברת אחת שטה בנהר זה, שמימיו המורעלים טורפים כל ספינה אחרת.

בסיפורו, יוקדש מקום נרחב לדמותו של ספן המעברה. אייכמן שואל אותו מה הרגשותיו, כאדם שתפקידו להעביר את הנשמות האימוללות של הנודנים אל השאלו. הספן משיב שלא איכפת לו מה קורה בשאלו — הוא רק ממלא את תפקידו שלו, ביושר פורטם ובאמונה. אין ספק שאייכמן רואה את עצמו בדמותו של ספן זה. תפקידו היה לדאוג שכל יהודי אירופה יגיע אל מנות-המוות. לא היה איכפת לו מדוע, וגם לא היה איכפת לו מה קורה להם במחנות. זה היה עניינו של השלטון המוסמך, שנבחר כחוק על-ידי העם הגרמני. תפקידו שלו היה רק לבצע את ציון השלטי, ביושר ובאמונה, כמיטב כשרונו, כפי שהוא עצמו הגדיר זאת: לא כבורג במכונה, לא ככסיל חסר-יוזמה, אלא תוך הפעלת מיטב יוזמתו שלו, כדי להגשים את רצון המישטר באופן מכסימלי.

אילו אמרו לאייכמן להשמיד עבריים, או להדביר חידקים, היה עושה זאת באותם התלהבות והכשרון. אילו אמרו לו להשמיד את אייבי המעמ, או את הקולאקים, או את הקומוניסטים, או את סוכניו של עבד אל-נאצר, או את הכושים — לגביו היה הדבר היינו הך.

התובעים והשופטים בירושלים גינו את אייכמן על כי לא הסתפק במילוי הפקודות המפורשות, אלא הגשים את רוח הפקודות גם תוך הריגה מהיקפן, תוך התעלמות מכל הסיגים שהוטלו עליו. טענה זו מבוססת על איהבנה גמורה של אישי הביצועיסט. הביצועיסט חותר תמיד למכסימום הקיצוני של הביצוע, גם מעבר לפקודה המסויימת. הוא שואף תמיד לשכלל את האמצעים, להחיש את הקצב, להרחיב את ההיקף — יהיה זה מיבצע